

Αλλαγή παραδείγματος στο σύστημα διαμόρφωσης των μισθών

Χρήστος Α. Ιωάννου

ioannou@omed.gr

Ημερίδα «Η ελληνική αγορά εργασίας στην κρίση»

Αθήνα, 27 Νοεμβρίου 2012

Τράπεζα της Ελλάδος

Σύνδεση με το προηγούμενο

- apt to apply to Greek industrial relations the R.E.M lyrics: *'the end of the world as we know it'*.
- neither *national political forces*, nor the *national social partners* seem to embody 'the capacity of a country to amend the logic of its history'. They are not, as yet, 'its central decision-makers to move it out of its existing trajectory' through this 'long and painful process of adjustment'.

Source: 'Recasting Greek Industrial Relations: Internal Devaluation in Light of the Economic Crisis and European Integration'. *The International Journal of Comparative Labour Law and Industrial Relations* 28, no. 2 (2012): 199–222.

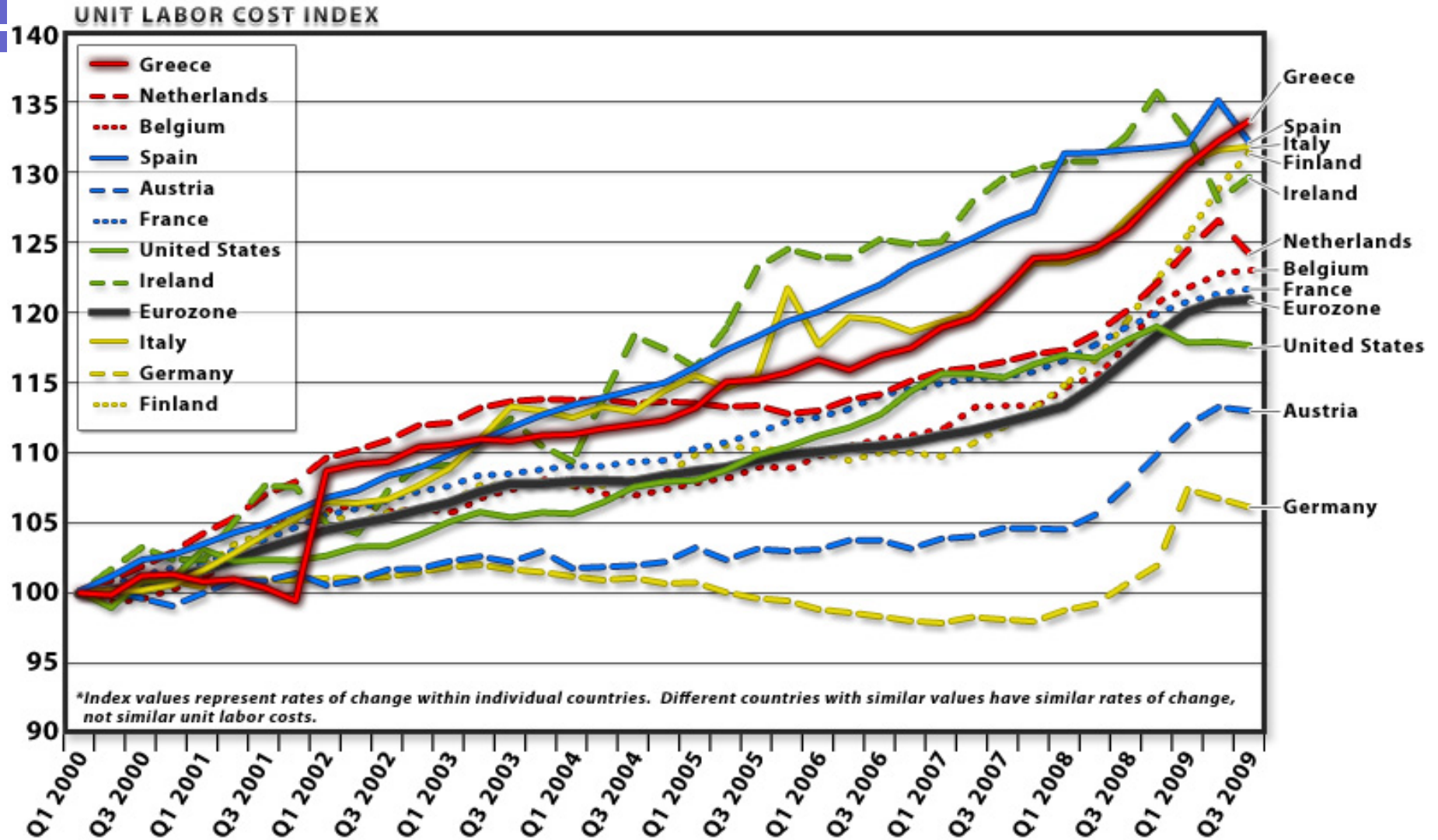
Γιατί μιλάμε για «Αλλαγή Παραδείγματος»;

- Συμβαίνει κάτι περισσότερο από:
 - σύσταση για «κοινωνικό διάλογο» ή για συγκράτηση και ευελιξία μισθών.
 - εφάπαξ παρέμβαση στις συλλογικές διαπραγματεύσεις (όπως π.χ. ΠΝΠ 1985 «πάγωμα»).
 - εφάπαξ «εσωτερική υποτίμηση» (ΠΝΠ 1985 είχε «εξωτερική» υποτίμηση).
 - νομοθετική παρέμβαση για «αποκέντρωση» των συλλογικών διαπραγματεύσεων.

Αναδύεται «Αλλαγή Παραδείγματος»;

- 2010 (πριν το Μνημόνιο Ι) και εντεύθεν: αλληπάλληλες νομοθετικές παρεμβάσεις και στους μισθούς και στο σύστημα διαμόρφωσης των μισθών, ιδιωτικού και δημόσιου τομέα.
- Κριτήρια: δημοσιονομική προσαρμογή, ανάκτηση ανταγωνιστικότητας (μοναδιαίο κόστος εργασίας / «εσωτερική υποτίμηση»).
- Συγκρούσεις & εκκρεμότητες (πολιτικές, δικαστικές-ΣΤΕ, διεθνείς-ILO): αποτελέσματα (μισθοί – απασχόληση);
- Όλα τα μέρη «ψάχνονται» για τα αποτελέσματα (βγαίνει το πρόγραμμα;) και την «αλλαγή παραδείγματος» (που πάμε;).

EUROZONE LABOR COSTS

SOURCE: OECD

Copyright STRATFOR 2010 www.STRATFOR.com

Το νόημα των δεικτών / αριθμών

- Χώρες «εσωτερικής» υποτίμησης και ανατίμησης.
- Κριτική-συζήτηση ... πλήθος στοιχείων (EC, IMF, Alert Mechanism Reports, Darvas, ...)
- Εξωτερικές ανισορροπίες, ανατίμηση €: "key adjustment mechanisms of the external balance of debtor countries were not operating. Indeed, while trade shocks would have required real effective exchange rate depreciations in debtor countries to restore external sustainability in the long-run, intra-euro area capital inflows and the trend in the euro nominal exchange rate contributed instead to further real appreciation, which further affected export performance" (Chen et al, 2012)
- Με κριτήριο το product complexity ανταγωνιζόμαστε όχι Γερμανία, Ιρλανδία, Γαλλία, Ιταλία, Ισπανία, ... αλλά, δυστυχώς, Βουλγαρία, Ρουμανία, Ινδία, Κίνα, Πορτογαλία, ... (Abdon et al, 2010, Felipe & Kumar, 2011).

Συστήματα Εργασιακών Σχέσεων και Οικονομικές Επιδόσεις

- Κατανόηση της εξέλιξης των μισθών (και της απασχόλησης) σε σχέση με το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς εργασίας, και ειδικότερα το σύστημα εργασιακών σχέσεων.
- Βιβλιογραφία με αφετηρία τις κρίσεις: Bruno & Sachs, 1985, Calmfors & Driffil 1988, ...
- IR & Europe State Traditions (Crouch, 1993), Varieties of Capitalism (Hall & Soskice 2001, Amable, 2004 ...)
- EMU and Wage Formation (Soskice & Iversen, 1998, Hancké, 2007, ...), Social Pacts (Pochet 2000, 2010).
- Employment, Consumption, Debt and IR Systems (Crouch, 2012)

«Κενό βιβλιογραφίας» για την (και στην) Ελλάδα

- Ελλιπτικές αναφορές Ελλάδας στην βιβλιογραφία, λείπουν βασικά στοιχεία & συναφής έρευνα, η ίδια «δεν συμμετέχει».
- Έλλειψη συγκριτικών στοιχείων/αναλύσεων για την Ελλάδα, σε αντίθεση με άλλα θέματα της αγοράς εργασίας (π.χ. EPL).
- OECD, 1994, 1997, 2004 on «the structure of collective bargaining and economic performance»: καθόλου (1997) ή ελλιπτικές αναφορές (1994, 2004, union density) στην Ελλάδα.
- Προτάσεις – συστάσεις για διαμόρφωση των μισθών δεοντολογικές, όχι θετικές και λειτουργικές.

Βασικοί Παράμετροι «Παραδείγματος»

- Συνδικαλιστική Πυκνότητα (TU density).
- Ποσοστό Κάλυψης Εργατικού Δυναμικού / Μισθωτών από ρυθμίσεις ΣΣΕ (Collective Bargaining Coverage).
- Επίπεδα και Δομές Συλλογικών Διαπραγματεύσεων (Bargaining Levels & Structures):
Συγκεντρωτικές (Εθνικές), Αποκεντρωμένες (Επιχείρηση, Εγκατάσταση), «Ενδιάμεσες» (Κλάδος, Επάγγελμα).
- Συμπεριφορές και «Συντονισμός» Συλλογικών Διαπραγματεύσεων και Επιπέδων (Bargaining Behaviour / Coordination).

Μεθοδολογίες: Iversen, T. (1999), Ochel, W. (2000), Traxler, F., S. Blaschke and B. Kittel (2001), Kenworthy, L. (2001a), Kenworthy, L. (2001b), Golden, M., P. Lange and M. Wallerstein (2006), Visser (2007-2011)

Επιπτώσεις «κενού βιβλιογραφίας» για την (και στην) Ελλάδα

- Όσον αφορά το «παράδειγμα» στο σύστημα διαμόρφωσης των μισθών, αν δεν ξέρεις που βρίσκεσαι, δεν ξέρεις που πας, που να πας, και πώς.
- Πρώτη φορά η Ελλάδα σε panel data συγκριτικής ανάλυσης «πλήρως» σε EC 2011, *Labour Market Developments in Europe, 2011, European Economy Part III: Wage setting, price competitiveness, macroeconomic imbalances.*
- Βασισμένη σε Visser, 2009, μέσοι όροι 1995-2007. Visser (2008-2011), 'Institutional Characteristics of Trade Unions, Wage Setting, State Intervention and Social Pacts (ICTWSS), An International Database, Amsterdam Institute for Advanced Labour Studies (AIAS), Amsterdam.

Πρόσφατες συμπληρώσεις της Ελληνικής εικόνας

EC → EC (2008) Industrial Relations in Europe 2008, Chapter 3: Wage setting, minimum wages and industrial relations, based on Visser 2007.

ECB → Du Caju et al (2008) Institutional features of wage bargaining in 23 European countries, the US and Japan, ECB Working Paper Series No 974 / December 2008.

LSE-CEP Study (2009) → to add Greece in the CEP-OECD Institutions Data Set (1960-2004), (Nickell, 2006).

Δείκτες για Ελλάδα: Ανάγκη Επανεξέτασης – Επιβεβαίωσης

- Συνδικαλιστική Πυκνότητα:
 - πτωτική τάση (1980s: ~40- , 2000s: ~20+),
 - Ιοαννου (1999, 2005, 2007), 2007:22%,
EIRO, 2008: 28%, ICTWSS, 2008:24%,
 - Ανισότητα IT (15-18%)– ΔΤ (50-60%)
- Κάλυψη από ΣΣΕ:
 - EIRO 2007 100%, Ιοαννου (HIVA database)
2004, 1996: 65% → Schulten 2007, → ICTWSS
Visser 2007-2011: 65%.
- Το ουσιώδες: απόκλιση (αλλά Γαλλία) μεταξύ ποσοστών
Συνδικαλιστικής Πυκνότητας & Βαθμού Κάλυψης ΣΣΕ.

Το «παράδειγμα» της Ελλάδας 1975-2009 και η αλλαγή του

Period	1970-74	1975-79	1980-84	1985-89	1990-94	1995-99	2000-04	2005-09	2010-14
Centralisation	2,5	1,5	2	2,5	3,5	2,5	2,5	2,5	1 ?
Co-ordination	4d	2*	4d	4d	3	4b*	2,5	2,5	1 ?

Centralisation:

1 = Company and plant level predominant.

2 = Combination of industry and company/plant level, with an important share of employees covered by company bargains.

3 = Industry-level predominant.

4 = Predominantly industrial bargaining, but also recurrent central-level agreements.

5 = Central-level agreements of overriding importance.

Co-ordination:

1 = Fragmented company/plant bargaining, little or no co-ordination by upper-level associations.

2 = Fragmented industry and company-level bargaining, with little or no pattern-setting.

3 = Industry-level bargaining with irregular pattern-setting and moderate co-ordination among major bargaining actors.

4 = a) informal co-ordination of industry and firm-level bargaining by (multiple) peak associations;

b) co-ordinated bargaining by peak confederations, including government-sponsored negotiations (tripartite agreements, social pacts), or government imposition of wage schedules;

c) regular pattern-setting coupled with high union concentration and/or bargaining co-ordination by large firms;

d) government wage arbitration.

5 = a) informal co-ordination of industry-level bargaining by an encompassing union confederation;

b) co-ordinated bargaining by peak confederations or government imposition of a wage schedule/freeze, with a peace obligation.

Συστατικά «παραδείγματος» Ελλάδας 1990-2009.

- Χαμηλή και φθίνουσα συνδικαλιστική πυκνότητα.
- Υψηλή ρύθμιση αμοιβών κυρίως με ΣΣΕ ενδιαμέσου επιπέδου («Κλαδικές» – Ομοιοεπαγγελματικές).
- Υψηλός βαθμός κάλυψης αγοράς εργασίας από ΣΣΕ μέσω επέκτασής τους (υποχρεωτικές ΣΣΕ).
- Αποτυχημένες απόπειρες Τριμερών Κοινωνικών Συμφώνων, μίνιμουμ Διμερής Κοινωνικός Διάλογος.
- Μίγμα ομαλών συλλογικών διαπραγματεύσεων και συγκρούσεων / αμφισβητήσεων, συνδυασμένο με ανεπιτυχή «συγκεντρωτισμό» / «κορπορατισμό».
- Περίοδοι «προκλήσεων» 1975-79, 1995-99, 2000-09.
- Ανεξερεύνητα πεδία (βλ. Aidt & Tzannatos, 2002)

Αιτίες - Όψεις Αλλαγής Παραδείγματος

- Μισθοί, ΟΝΕ, αυταπάτη Ανάπτυξης-Σύγκλισης. ΟΝΕ 2.0
- Ρόλος ΕΓΣΣΕ: κατώτατος μισθός και «συντονισμός» συλλογικών διαπραγματεύσεων.
- Πρωτοκαθεδρία «προστατευμένου» τομέα «μη εμπορευσίμων» αγαθών – υπηρεσιών.
- ΣΣΕ «εξαρτημένες» από Διαιτησία (κατάργηση μονομερούς προσφυγής από 2012), Επέκταση ΣΣΕ (έως 2015-16 αναστολή).
- Πρότυπο ρύθμισης «κλειστής οικονομίας»: μήτρα το επάγγελμα/ειδικότητα ή κρατικές επιχειρήσεις.
- Μισθοί και φοροασφαλιστικό σύστημα (tax wedge).

«Γενναίον Ψεύδος» 2.0

Σύγκλιση μισθών λόγω ΟΝΕ !

- Κεντροβορειοευρωπαϊοι αντιμετώπιζαν συνεπαγωγές Νομισματικής Ένωσης σε διαπραγματεύσεις μισθών (π.χ. Doorn 1998-99, IGMetal, EFM), τις μελετούσαν καθοδόν (π.χ. Hans Bockler Stiftung, IMK, Hein & Truger, 2003, Acosta, 2007), έπρατταν ανάλογα (D).
- Στην Ελλάδα απλά προσετέθη ένα ακόμη επιχείρημα υπέρ των μισθολογικών αυξήσεων (πληθωρισμός, ΑΕΠ, σύγκλιση): «ΟΝΕ φέρνει ευρωπαϊκούς μισθούς».
- Αυταπάτη ανάπτυξης με €, αδιαφορία σημασίας / ισορροπίας τομέων «διεθνώς εμπορευσίμων» (2000:100, 2009:105) και «μη-εμπορευσίμων» (2000:100, 2009:140) (Ιωάννου Δ. 2011, 2012, Gross et al, 2011)

ΕΓΣΣΕ και «συντονισμός» συλλογικών διαπραγματεύσεων

- «Κυνήγι» εγχώριου πληθωρισμού, ανώτερου ΟΝΕ & ευρωπαϊκού: θέμα παρεκάμφη (2002-2003), επανήλθε 2010 (Ioannou, 2010).
- «Κυνήγι» μεριδίου «ανάπτυξης» που αφορούσε τομέα «μη-εμπορευσίμων»: θέμα δεν ετέθη.
- Εποχική υστέρηση ΕΓΣΣΕ συμπαρέσυρε υπόλοιπες ΣΣΕ (μ.ο. 100 «Κλαδικές», 90 Ομοιοεπαγγελματικές, 150 Επιχειρησιακές).
- Πρότυπο αυξήσεων «ποσοστό ΕΓΣΣΕ+» για Κλαδικές και Ομοιοεπαγγελματικές, εξαιρέσεις Επιχειρησιακών: επίπτωση σε σχετικές τιμές/αμοιβές τομέων/κλάδων.
- ΟΝΕ 2.0-Euro Plus Pact:Επιστροφή Πολιτικής Μισθών

Συγκρίσεις κατώτατου μισθού ΕΓΣΣΕ 2001-2009, 2012

Με ΕΓΣΣΕ :	751,39 €
ΕΓΣΣΕ 2000 με ελληνικό πληθωρισμό (ΑΤΑ):	658,95 €
ΕΓΣΣΕ 2000 με ευρωπληθωρισμό :	576,75 €
Με κρατική απομείωση Μνημονίου ΙΙ (2/2012):	586,08 €

	Ονομαστικός € (14 μήνες)	Ονομαστικός € (12 μήνες)	Μονάδες Αγοραστικής Δύναμης
Ισπανία	641,40	748	771
Πορτογαλία	485,00	566	642
Ελλάδα	586,08	684	719

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΓΣΣΕ, ΕΛΣΤΑΤ, Eurostat.

Ηγετικοί κλάδοι διαπραγματεύσεων: «Ρετιρέ» (το ορθόν «Άλλη Γειτονιά»)

- «Προστατευμένοι» κλάδοι (ιδιωτικοδημόσιοι) & αγορές εργασίας (ασφάλιση, υγεία, κοκ).
- Μονιμότητα απασχόλησης με «ρήτρες μονιμότητας» de jure ή de facto.
- Απόπειρες μεταρρύθμισης 1994-2005-2011-2012
- Αυξήσεις με βάση «ποσοστό ΕΓΣΣΕ++», wage leadership και σχετικές αμοιβές κλάδων.
- Επιχειρησιακές Ομοσπονδίες, υψηλή συνδικαλιστική πυκνότητα.
- Κυρίαρχος ρόλος στο συνδικαλιστικό κίνημα: άνιση ανάπτυξη συνδικαλισμού (1974-2009).

Πηγές: Ιωάννου, 1986, 1989, 1996, 1997, Ιοαννου, 1996, 2000, 2005, 2007

Συνέπειες προαιρετικής Διαιτησίας

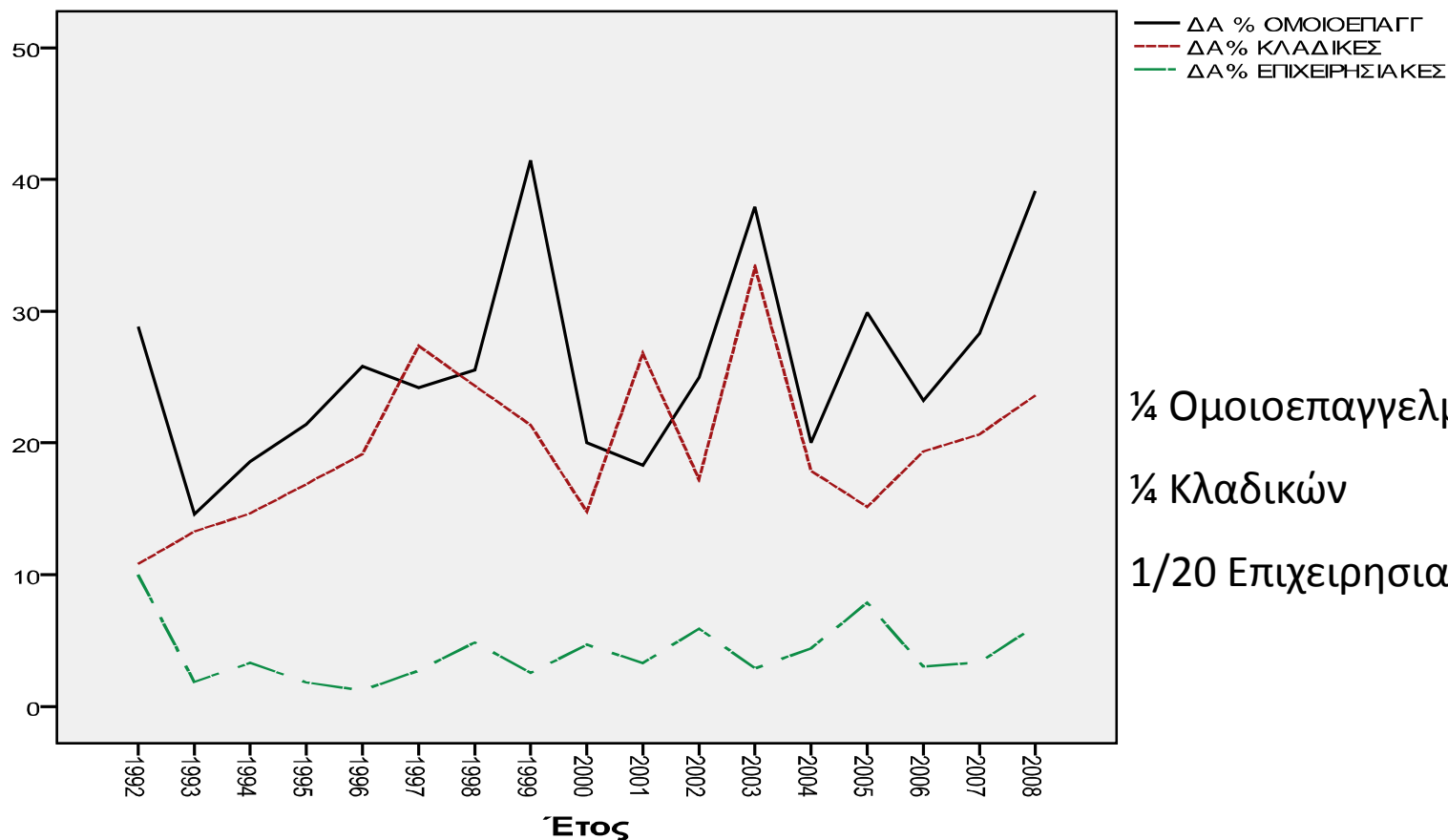
- «εκλείπει το σημαντικότερο στοιχείο υποχρεωτικότητας της διαιτησίας, το όλο σύστημα καθίσταται προαιρετικό» (Λεβέντης, 2012)
- «απώλεια σημείων ισορροπίας, αποδόμηση στις συλλογικές εργασιακές σχέσεις» (Παπαδημητρίου, 2012)
- Δυσκολίες αναπαραγωγής «ενδιάμεσων» ΣΣΕ
 - Κλαδικές μ.ο. 2000-09:100, 2012:12 (+7)
 - Ομοιοεπαγγελματικές μ.ο. 2000-09: 90, 2012: 4
- Επιχειρησιακές μ.ο. 2000-09: 150, 2012: 823

Αυταπάτη ο «επικουρικός ρόλος» της Διαιτησίας ;

Πηγή: Χρ. Ιωάννου (2011) Ο Ο.ΜΕ.Δ. και οι Συλλογικές Διαπραγματεύσεις πριν και μετά το νόμο 1876/1990.

Η «άμεση εξάρτηση» από Διαιτησία ανά είδος ΣΣΕ

Πηγή: Χρ. Ιωάννου (2011) Ο Ο.ΜΕ.Δ. και οι Συλλογικές Διαπραγματεύσεις πριν και μετά το νόμο 1876/1990.

Ρύθμιση μισθών με πρότυπα «κλειστής οικονομίας»

- Επιδίωξη του ν.1876/90 για «μετατόπιση βάρους» των ΣΣΕ από τις Ομοιοεπαγγελματικές στις κατά Κλάδο Οικονομίας ή κατά Επιχείρηση δεν ευοδώθηκε.
- Λίγες γνήσιες Κλαδικές ΣΣΕ. Κυρίως «επαγγελματικές κλάδου» (μία ή μερικές ειδικότητες).
- Δομή ΣΣΕ «Κλαδικών» και Ομοιοεπαγγελματικών με μήτρα το επάγγελμα (ή την ειδικότητα).
- Επιχειρήσεις/ εργαζόμενοι «λήπτες τιμής μισθών» από πλήθος ΣΣΕ: π.χ. μεσαία επιχείρηση τροφίμων εφαρμόζει «Κλαδική» (ειδικότητας), και 21 Ομοιοεπαγγελματικές, και ΕΓΣΣΕ.
- Νομικο-διοικητικό πρότυπο αντί οικονομικο-κοινωνικό.

Διαμόρφωση Μισθών και Φοροασφαλιστική «σφήνα»

- Εισφορές & φόροι έναντι λήψης μέρους του μισθού σε μορφή «δημοσίων αγαθών & υπηρεσιών» σε είδος. Ο Έλλην μισθωτός τα «πληρώνει δύο φορές».
- Ισχυρή πίεση στις διαπραγματεύσεις μισθών και λόγω υψηλού / αυξανόμενου (2000-11) tax wedge.
- Υψηλές ασφαλιστικές εισφορές, και υψηλή άμεση φορολογία εργασίας, και υψηλός ΦΠΑ: επιπτώσεις σε απασχόληση, επίσημη (-) και αδήλωτη (+).
- Αμοιβή Ανθρωπίνου Κεφαλαίου (εμπειρία, αρχαιότητα) και επίδραση στρεβλού ασφαλιστικού: σύνταξη βάσει τελικού μισθού, 5ετίας, 10ετίας, αντί εργασιακού βίου.
- Φορολογική-ασφαλιστική πλευρά συστήματος μισθών.

Σε αναζήτηση νέου Παραδείγματος;

- Ραγδαία Αποκέντρωση Συλλογικών Διαπραγματεύσεων: «Οργανωμένη» Αποκέντρωση ή Άτακτη Κατάρρευση Δομής «Ενδιάμεσων» ΣΣΕ;
- Ραγδαία μείωση Κάλυψης από ΣΣΕ λόγω αναστολής επέκτασης ΣΣΕ και προσαρμογή της Κάλυψης σε ποσοστό Συνδικαλιστικής Πυκνότητας;
- Συγκρούσεις (π.χ. Kelly, 2012, Monogios, 2012, ...), νέες εν όψει, «καταστροφικές» & «δημιουργικές».
- Κριτήριο: Αναδιάρθρωση οικονομίας με μεταφορά πόρων από τομέα «μη εμπορευσίμων» (2009:83,8%) σε νέο τομέα «διεθνώς εμπορευσίμων» αγαθών και υπηρεσιών (2009:16,2%), αγοράς εργασίας & μισθών.

Αντί Επιλόγου

- Από τους REM στον Bruce Springsteen (2012):
“We Take Care of Our Own”
- ILO: “recommends that the Government promote and *strengthen the institutional framework for collective bargaining and social dialogue* and urges, that permanent and intensive social dialogue be held ... with the aim of developing *a comprehensive common vision for labour relations in the country* in full conformity with the principles of the relevant ratified ILO Conventions”.

Πηγή: ILO, Governing Body 316th Session, Committee on Freedom of Association, CASE NO. 2820, point 1003.